

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Afet Eğitimlerinin Hemşirelik Öğrencilerinin Afet Yönetimi Algısına Etkisi

Özüm Erkin¹, Simay Yenigün², Ceyda Gümüş³, Müge Coşğun⁴, Gül Aslan⁵

Öz

Afetler sonrasında sağlık profesyonelleri ve onların afet konusunda bilgi ve becerileri sürecin sonuçları açısından hayati öneme sahiptir. Hemşireler, dünyadaki sağlık profesyonelleri arasında en büyük meslek grubunu oluşturmakta olup, aynı zamanda hemşirelik öğrencileri sağlık öğrencileri arasında en büyük grup olarak bilinmektedir. Bu çalışma, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı afet eğitimlerinin hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısına etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Ön test son test düzenindeki yarı deneysel araştırma 2022-2023 güz döneminde İzmir'deki X Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi hemşirelik bölümünde yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini hemşirelik bölümünde öğrenim gören "Afet Hemşireliği" dersine kayıtlı 4. Sınıf öğrencileri (n:43) oluşturmuştur. Örneklem seçimine gidilmemiş çalışmaya katılmaya gönüllü olan ve formları eksiksiz dolduran tüm öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir (n:42). Verilerin toplanmasında "Kişisel bilgi formu" ve "Afet Yönetimi Algısı Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma verileri araştırmacı tarafından yüz yüze olarak afet hemşireliği seçmeli dersinin ilk haftasında (ön test) ve 14 hafta sonra (son test) toplanmıştır. Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalaması 21.71±0.86 olup, %76.2'si kadındır. Hemşirelik öğrencilerinin %83.3'ü afet deneyimi yaşadığını, %92.9'u afetzedeye bakım vermediğini, %92.9'u afet tatbikatına katıldığını bildirmiştir. Afet Yönetimi Algısı Ölçeği ön test puan ortalaması 86.42 ± .81 iken son testte puan ortalaması 110.64 ± 10.33'e yükselmiştir (p<0.05). Bu sonuçlar ile hemşirelik öğrencilerinin son testte afet yönetimi algısı ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanlarla ön test puanları arasında istatistiksel olarak fark bulunduğu görülmektedir. Afet eğitimlerinin hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısını olumlu yönde geliştirdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Eğitimi, Afet Hemşireliği, Afet Yönetimi, Hemşirelik Öğrencisi

The Effect of Disaster and Emergency Management Presidency Disaster Trainings on Nursing Students' Perception of Disaster Management

Abstract

In the aftermath of disasters, health professionals and their knowledge and skills about disasters are of vital importance for the outcomes of the process. Nurses constitute the largest occupational group among health

¹ Doç. Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İzmir, Türkiye

İlgili yazar e-posta / Corresponding author e-mail: ozum.erkin@gmail.com ORCID: 0000-0002-0977-2854

² Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yaşlı Sağlığı Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

E-mail: simayyenigun@gmail.com ORCID ID: 0009-0009-4331-4556

³ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, İzmir-Türkiye

e-posta: ceydagumus24@gmail.com ORCID: 0000-0002-6012-7025

⁴ Arş. Gör. İzmir Demokrasi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, İzmir, Türkiye

e-posta: mugecosgun@outlook.com.tr ORCID: 0000-0003-1673-882X

⁵ Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir Demokrasi Üni., Sağlık Bilimleri Enst., Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

e-posta: gul.ekiciaslan@gmail.com ORCID: 0000-0002-2359-1750

Bu makaleye atıf yapmak için / To cite this article

Erkin, Ö. M., Yenigün, S., Gümüş, C., Coşğun, M. ve Aslan, G., (2024). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Afet Eğitimlerinin Hemşirelik Öğrencilerinin Afet Yönetimi Algısına Etkisi. *Afet ve Risk Dergisi*, 7(1), 47-61.

professionals in the world, and nursing students are also known as the largest group among health students. This study was conducted to examine the effect of Disaster and Emergency Management Presidency disaster trainings on nursing students' perception of disaster management. The quasi-experimental study in pretest-posttest design was conducted in the fall semester of 2022-2023 at X University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing in İzmir. The population of the study consisted of 4th grade students (n:43) enrolled in the "Disaster Nursing" course in the Department of Nursing. No sample selection was made and all students who volunteered to participate in the study and completed the forms completely were included in the study (n:42). "Personal information form" and "Disaster Management Perception Scale" were used to collect the data. The research data were collected face-to-face by the researcher in the first week of the disaster nursing elective course (pre-test) and 14 weeks later (post-test). The mean age of the nursing students participating in the study was 21.71 ± 0.86 and 76.2% of them were female. Of the nursing students, 83.3% reported that they had disaster experience, 92.9% reported that they did not care for disaster victims, and 92.9% reported that they participated in disaster drills. While the pre-test mean score of the disaster management perception scale was 86.42 ± 7.81 , the post-test mean score increased to 110.64 ± 10.33 ($p < 0.05$). With these results, it is seen that there is a difference between the pre-test scores and the scores of nursing students on the disaster management perception scale and its sub-dimensions in the post-test. It was observed that disaster trainings positively improved the disaster management perception of nursing students.

Keywords: Disaster, Disaster Education, Disaster Management, Disaster Nursing, Nursing Student

1. GİRİŞ

Doğa ve insan kaynaklı afetlerin dünya genelinde ve Türkiye'de artması, bu afetlerin büyük zararlara yol açması, afet süreçlerinin en etkin şekilde yönetilmesini ve yeni afet yönetimi stratejilerinin geliştirilmesini gerektirmektedir (Erdoğan, 2018; Chapman ve Arbon, 2008). Son otuz yılda afetlerin sıklığının, şiddetinin, yaralı ve kayıp sayılarının ve ekonomik zararın önemli ölçüde arttığına dair veriler saptanmıştır (CRED, 2020). Ülkemiz INFORM Risk Yönetim Endeksi raporuna (2021) göre 5.0 puanla yüksek risk altındaki ülkelerden biridir. Bu durum, Türkiye'nin afet riskinin yüksek olduğunu ve afetlere karşı hazırlıklı olmanın büyük önem arz ettiğini ortaya koymaktadır (The European Commission, 2021). Türkiye'de şimdiye kadar yaşanan afetlerde oluşan tüm kayıpların büyük bir bölümü, afetlere hazırlıklı olma ve afet durumlarında nasıl hareket edileceğini bilmemenin sonucudur (AFAD, 2014).

Ülkemizde afet yönetimini güçlendirmek ve etkili, koordineli bir yapı oluşturmak amacıyla 2009 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuştur (T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2014). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), afet veya acil durumlara ilişkin politikalar üreten bu alanda yetkili bir kurumdur. AFAD, her ilde bulunan il müdürlükleri aracılığıyla o ilin coğrafi yapısından dolayı gerçekleşebilecek muhtemel afet veya acil durumlara karşı farklı uygulamalar gerçekleştirir. Bu faaliyetlerini yürütürken ilgili kamu kurumları ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği yaparak vatandaşların afet öncesinde hazırlıklı olmalarına yönelik farkındalık seviyelerini artırmaya odaklanan çalışmaları sürdürür (AFAD, 2022). AFAD'ın kurulmasıyla, afet öncesinde ve sonrasında kurumlar arasındaki koordinasyon görevi bir çatı altında toplanmıştır. Bu başkanlık çatısı altında, afet hazırlık politikası çerçevesinde tüm devlet kurumlarını ve toplumun geniş kesimlerini içine alan kapsamlı bir politika izlenmesi için yasal düzenlemeler yapılmıştır (AFAD, 2022). Ayrıca, bu başkanlık tarafından il ve ilçelerde afetlere müdahale planlarının hazırlanması sağlanmıştır (AFAD, 2022; Uğur ve Işık, 2020). Bu adım, merkezi müdahaleden kaynaklanan bazı bürokratik sorunların önüne geçmiş ve yerel devlet kurumlarının sorunlarının daha kapsamlı bir şekilde ele alınmasını sağlamıştır (Uğur ve Işık, 2020). Türkiye, konumu, coğrafi yapısı ve iklim özellikleri nedeniyle afetlerin sıkça meydana geldiği bir ülke konumundadır. Afetlerin meydana gelmesiyle birlikte, etkilenen topluma hızlı ve etkili bir profesyonel yardım sağlanması gereklidir. Toplumda afet farkındalığının artırılması, afet risklerinin azaltılması ve önlem alınması için davranış değişikliklerinin oluşturulması amacıyla

“Türkiye Afet Eğitim Yılı (2021)” olarak ilan edilmiştir (AFAD, 2020). Bir sonraki yıl ise "Afet Tatbikat Yılı (2022)" olarak duyurulmuştur (AFAD, 2022). Özellikle sağlık çalışanlarının afetlerle ilgili bilgi düzeyinin belirlenmesi ve bu alanda bilgi düzeyini artırmaya yönelik çalışmalar, toplumsal acil durum yönetimi için ek destek sağlayabilir (İnal vd., 2012).

Afet Yönetimi, afetin etkilerini azaltmak, önlemek veya ortadan kaldırmak amacıyla afetten etkilenen toplumun katılımını içeren hızlı ve etkili bir müdahale sürecidir (AFAD, 2020). Afet potansiyeli taşıyan olaylara karşı etkili bir şekilde hazırlıklı olabilmek için afet öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılacak çalışmaların planlanması, gerekli önlemlerin alınması, ilgili kuruluşların belirlenmesi, koordinasyonun sağlanması ve stratejik hedeflere uygun faaliyetlerin yürütülmesi gereklidir (AFAD, 2014; AFAD, 2020). Afet yönetimi, afetin can ve mal kaybına neden olmaması veya meydana gelebilecek kaybı en aza indirmek için afet öncesi ve sonrasındaki önlemlerin bütünüdür (Özmen ve Özden, 2013; Disaster Terminology, 2005). Afet yönetiminin temel amacı, afetin potansiyel kayıplarını en aza indirerek, en fazla maruz kalan bireyleri korumak ve kurtarmaktır. Bu süreç aynı zamanda doğal çevreyi, kültürel ve doğal varlıkları korumayı, toplumun normal hayatını hızla yeniden kurmayı ve geliştirmeyi, kamu ve özel sektör hizmetlerinin devamlılığını sağlamayı ve sürdürülebilirliği güvence altına almayı hedefler. Bu sebeple, afet yönetimi yalnızca afet anı ve sonrasında değil, aynı zamanda afet öncesi planlamaların da büyük önem taşıdığı ve hatta afet zararlarını azaltmada daha büyük bir etkiye sahip olduğu gerçektir (Kadioğlu, 2008; Kadioğlu, 2017; AFAD, 2014).

Tehlikeleri ve riskleri fark etmek, afetlere hazırlık sürecinde ilk adımdır. Afet anında oluşabilecek sonuçları anlamak ve bunlarla başa çıkma yöntemlerini bilmek ise bu sürecin devamını sağlar (Kaya, 2020). Afete hazırlık, afet yönetimi stratejilerinin önemli bir parçasıdır ve riskin azaltılmasına ve geçici aksamalarla başa çıkma yeteneğinin kolaylaştırılmasına yardımcı olmaktadır (İnal ve Dogan, 2018). Afete hazırlık süreci, toplumun afet öncesinde bilinçlendirilmesi, hazırlık planlarının oluşturulması ve afet durumunda hızlı müdahale için planların uygulanması adımlarını içermektedir (Rañeses vd., 2018). Etkin bir afet hazırlığı, riski azaltmanın yanı sıra zarar azaltma düzeyini ve toplumun direncini artırma amacını da taşır (İnal ve Dogan, 2018). Hazırlıklı olmanın asıl amacı, afetler meydana geldiğinde can güvenliğini sağlamaktır. Aksi takdirde, hazırlıksızlık afetlerin meydana gelmesine sebep olmaz, ancak meydana gelen zararı artırabilir (Oral ve Cengiz, 2021).

Afetlerin topluma direkt etkileri olduğu, bireyleri, aileleri ve toplumları acil sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyacak bir duruma getirebileceği vurgulanmıştır (Kalanlar, 2018). Bu durumda farklı sağlık disiplinleri, afete hazırlıklı olmanın seçenek olmadığını aksine kritik bir olgu olduğunu kabul etmektedirler. (Pourvakhshoorivd., 2017; Huh ve Kang, 2019). Florence Nightingale'den bu yana, hemşireler, farklı eğitimler, pratik deneyimler ve çalışma sahaları sayesinde afet durumlarında genellikle ilk müdahale, değerlendirme ve triyaj süreçlerinde görev alırlar. Ayrıca, bakımın koordinasyonunu sağlar, doğrudan bakım sunar, eğitim verir, danışmanlık yapar ve liderlik rollerini üstlenirler. Bu nedenle, iletişimi ve iş birliğini destekleyerek, afet durumlarında sürekli görev alan en kritik sağlık profesyonelleridirler (Littleton-Kearney ve Slepski, 2008; Veenema vd., 2016). Afet durumlarında hemşirelerin hizmet sunumunu temin etmek için, özellikle hemşirelerin rolleri, görevleri, eğitimleri, pratik alanları ve hemşirelik araştırmaları gibi farklı hemşirelik konularının ele alınması gerekliliği açıktır (Veenema, 2015; Veenemavd., 2016). Gelişmiş ülkelerde, afet hemşirelerinin afet yönetim sisteminde kritik görevler üstlendiği ve bu alanda başarılı uygulamaların olduğu gözlemlenmektedir. Afet hemşirelerinin, örgütsel ve yasal anlamda haklara sahip olduğu ve sürekli gelişen roller ve işlevlere sahip olduğu da dikkat çekmektedir (Veenema, 2015, 2018). Hemşireler, dünya çapındaki sağlık profesyonelleri arasında en büyük meslek grubunu oluştururken, aynı zamanda sağlık öğrencileri arasında en geniş grup olarak hemşirelik öğrencileri bilinmektedir (Aykan vd., 2022; WHO, 2017). Bu durum, hemşirelerin gelecekte afetlerde aktif bir rol oynayabilecek büyük bir potansiyele sahip olduğunu

göstermektedir (Pourvakhshoori vd., 2017; Lee vd., 2016). Kriz dönemlerinde, hemşirelik öğrencileri, sağlık sisteminin yeteneklerini güçlendirerek toplumun sağlık durumunu iyileştirebilecek, henüz tam kullanılmamış bir iş gücü potansiyeli olarak kabul edilmektedir (Ranse vd., 2022; Veenema, 2018). Bu çerçevede, hemşirelik eğitiminin, afetlere yeterli düzeyde hazırlanmalarını ve müdahale etmelerini sağlamak için gerekli olan eğitim programları, teknolojik uygulamalar ve kaynaklara ihtiyacı vardır (Schmidt vd., 2011; Pourvakhshoori vd., 2017; Huh ve Kang, 2019). Önceki çalışmalar, hemşirelerin afetler öncesi çalışmalarında hazırlıklı olmadıklarını düşündüklerini ve günlük hemşirelik bakımı ile afet sırasında verilen hemşirelik bakımı arasındaki farklılıkları anlamaları gerekliliğini ortaya koymuştur (Wenji vd., 2015; Yan vd., 2015). Yükseköğretim kurumlarının, afet yönetiminin her aşamasına önemli katkılarda bulunabileceği, fakat öncelikle kurumsal afet yönetim planları konusunda farkındalığın artırılmasıyla birlikte afetlere hazırlık ve zarar azaltma kültürünün oluşturulabileceği belirtilmektedir (Veenema vd., 2016; Ogunleye ve Olusola, 2019; Sattar vd., 2018).

Ülkemizde afet hemşireliği ve afet yönetimi eğitimi standard bir program dahilinde sunulmamaktadır (Kalanlar ve Kubilay, 2015; Erkin vd., 2023). Hemşirelik öğrencilerine lisans düzeyinde afet hemşireliği ve yönetimi eğitimi verilmesinin, afete maruz kalan bireyler ve toplumların ölüm oranlarının azalmasına, sağlık hizmetlerinin gelişimine ve afetle ilgili maliyetlerin düşmesine katkıda bulunabileceği bildirilmektedir (Sanders vd., 2005; Kalanlar ve Kubilay, 2015). Afet hemşireliği ve yönetimi alanındaki eğitimlerin etkinliği ve bu eğitimlerin değerlendirilmesi, bu alanda önemli bir araştırma önceliği olarak belirtilmektedir. Hemşirelik lisans programlarında afet hemşireliği eğitimine yeterli yer verilmediği birçok ülkede gözlemlenmektedir (Pourvakhshoori vd., 2017; Yorulmaz ve Karadeniz, 2022; Xia vd., 2016). Bu durumun, hemşirelerin afet müdahale yetkinliğini olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir.

Hemşirelik öğrencilerinin, mezuniyet öncesinde AFAD'ın faaliyetlerini ve yerel afet politikalarını bilmesi, şüphesiz ki bu kuruma güven duymalarını ve AFAD hakkındaki bilgi düzeylerini artırmalarına yardımcı olacaktır. Literatürde, hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısını belirlemeye yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda, AFAD yetkililerinin kurumlarını, misyonlarını, faaliyetlerini, görevlerini ve yetkilerini kendi ağızlarından ifade etmelerinin, hemşirelik öğrencileri üzerinde etkili olacağı öngörülmektedir. Afetlere hazırlık politikalarının bu kritik önemi göz önünde bulundurularak, bu çalışmada, afet hemşireliği dersine entegre edilen AFAD afet eğitimlerinin, hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısına etkisi incelenmiştir.

Afet hemşireliği ders programı ve AFAD eğitim konuları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)*eğitimi ve afet hemşireliği dersi içeriği

1.DERS (90 DK) EVRE I AFET ÖNCESİ HAZIRLIK	-Öğrencilerle tanışma -Öğrencileri araştırma konusunda bilgilendirme -Ön test uygulaması -Afetlerin epidemiyoloji ve ilgili kavramların tanımı
2.DERS (45 DK) EVRE I AFET ÖNCESİ HAZIRLIK (ZARAR AZALTMA)	-Afette zarar azaltmanın önemi -Afet yönetimi ve afetle ilgili kavramların tanımı -Afetlerde uluslararası ve ulusal örgütler -Afette risk ve kayıp yönetimi - ve sağlık üzerine etkileri -Afette risk gruplarına yaklaşım
2.DERS (45 DK) AFAD*	☐ AFAD kurum tanıtımı (görev sorumluluk ve faaliyetleri) ☐ Afet Bilinci Eğitimleri
3.DERS (90 DK) EVRE I AFET ÖNCESİ HAZIRLIK (ZARAR AZALTMA)	- Afet hazırlığının tanımı ve önemi - afet riskinin azaltılması
4. DERS (45 DK) EVRE I AFET ÖNCESİ HAZIRLIK (ZARAR AZALTMA)	- Afetlerde hemşirelerin rol ve sorumlulukları -hastane afet planı

4.DERS (45 DK) AFAD*	☐ Afete hazır gençler eğitimi
5. DERS (90 DK) EVRE I AFET ÖNCESİ HAZIRLIK (ZARAR AZALTMA)	- Afetlerde savunmasız gruplar ve hemşirelik yaklaşımları
6. DERS (45 DK) EVRE I AFET ÖNCESİ HAZIRLIK (ZARAR AZALTMA)	- Afetlerin sağlık üzerine etkileri
6.DERS (45 DK) AFAD *	☐ Afete karşı alınacak önlemler eğitimi
7. DERS (90 DK) EVRE II AFET ANI (MÜDAHALE EVRESİ)	- Afetlerde üreme sağlığı hizmetleri
8. DERS (45 DK) EVRE II AFET ANI (MÜDAHALE EVRESİ)	- Kimyasal, biyolojik, radyoloji, nükleer (KBRN) ajanları ve triajı
8.DERS (45 DK) AFAD*	☐ AFAD gönüllülük sistemi eğitimi
9. DERS (45 DK) EVRE II AFET ANI (MÜDAHALE EVRESİ)	-Afet triajının tanımı ve önemi -Afet triajında hemşirenin rolleri
9.DERS (45 DK) AFAD*	☐ Yangın farkındalık eğitimi (yangın tatbikatı ve yangın tüpü kullanımı)
10. DERS (45 DK) EVRE II AFET ANI (MÜDAHALE EVRESİ)	- Afetlerde temel ilk yardım
11. DERS (45 DK) EVRE II AFET ANI (MÜDAHALE EVRESİ)	- Afetlerde temel yaşam desteği
12. DERS (45 DK) EVRE II AFET ANI (MÜDAHALE EVRESİ)	- Afetlerde temel yaşam desteği ve temel ilk yardım uygulamaları
13. DERS (45 DK) EVRE II AFET ANI (MÜDAHALE EVRESİ)	- Afetlerde temel yaşam desteği ve temel ilk yardım uygulamaları
14. DERS (45 DK) EVRE III AFET SONRASI (İYİLEŞME EVRESİ)	-Afete iyileşme uygulamaları -Afete bağlı oluşan hastalık, sakatlık ve yaralanmalarda fiziksel ve psikososyal ihtiyacı olan bireylerin tıbbi ve hemşirelik bakımı -Afet bölgesinde bağışıklama hizmetleri -Gıda güvenliği ve hastalıkların surveyans ve bildirimleri -Mental sorunlar için destek ve danışmanlık hizmeti - Son test uygulaması

*AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından yürütülen eğitim/tatbikat

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Sorusu

Afet ve acil durum yönetimi başkanlığı (AFAD) afet eğitimleri hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısını etkiler mi?

2.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) afet eğitimlerinin hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısına etkisini belirlenmesidir.

2.3. Araştırmanın Türü

Ön test son test düzende tek gruplu yarı deneysel çalışma tasarımıdır.

Hipotez: Hemşirelik öğrencilerinin son testte afet yönetimi algısı ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanlarla ön test puanları arasında fark vardır.

2.4. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırmanın Yeri: İzmir'deki X Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik bölümünde yürütülmüştür.

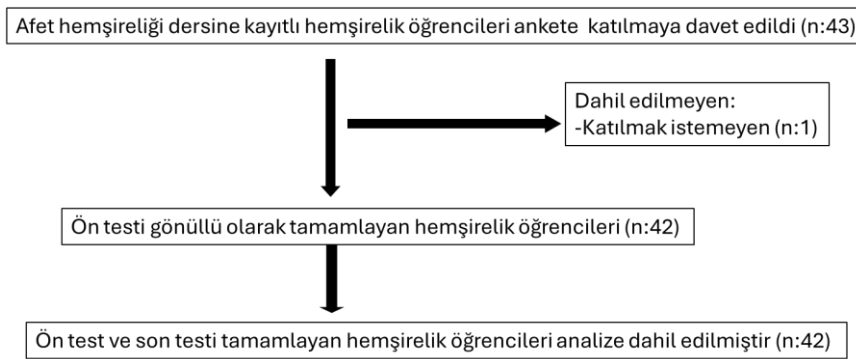
Araştırma Süresi: Bu çalışmanın verileri 1 Kasım 2022- 2 Ocak 2023 tarihleri arasında toplanmıştır.

2.5. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini X Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik bölümünde öğrenim gören "Afet Hemşireliği" dersine kayıtlı 4. Sınıf öğrencileri (n:43) oluşturmaktadır. Örneklem seçimine gidilmemiş çalışmaya katılmaya gönüllü olan ve formları eksiksiz dolduran tüm öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir. Dersin başında öğrencilere not verilmeyeceği, not kaygısı taşımamaları gerektiği ve verilerin sorumlu araştırmacı tarafından toplanacağı bilgisi verilmiştir. Örneklemi 42 öğrenci oluşturmuştur. Bir öğrenci kendi isteği ile katılmayı reddetmiştir (Şekil 1).

Dahil Etme Kriterleri: Son sınıfta öğrenim gören, afet hemşireliği dersine kayıtlı, derse devam eden, çalışmaya katılmayı kabul eden hemşireler örneklemi oluşturmuştur.

Dışlama Kriterleri: İletişimi engelleyen herhangi bir bilişsel, ruhsal ve fiziksel engele sahip olmak, afet alanında iş deneyimi, diploması ya da sertifikası olmak, çalışmaya katılmayı kabul etmemek dışlama kriterleri arasındadır.

Şekil 1. Araştırma Akış Şeması

Bağımlı Değişkenler: Afet Yönetimi Algısı

Bağımsız Değişkenler: Yaş, cinsiyet, gerçek bir afet deneyimi yaşama, gerçek bir afetzedeye bakım verme, yaşadığı çevredeki afet planlarının varlığını bilme, bu afet planlarını okuma, afet yönetimi ile ilgili eğitime ihtiyaç duyma, afet risk azaltma faaliyetlerine/tatbikatlarına katılma, afetlere hazırlanma veya müdahale etmeye yardımcı olmak için gönüllü olma, bir afete hazırlanmak için bilgiye ulaşabilme, bilgi kaynağı, il afet politikası, AFAD faaliyetleri.

2.6. Araştırma Etiği ve Prosedürü: Araştırmanın yürütülebilmesi için X Eğitim ve Araştırma Hastanesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik kurul izni alınmıştır (Karar no: 2022/ 07- 93, 06.07.2022). Araştırmanın yürütüldüğü kurumdan ve katılımcılardan yazılı onam alınmıştır.

2.7. Veri Toplama Araçları

2.7.1. Birey Tanıtım Formu: Araştırmacılar tarafından literatür (Kalanlar, 2018; Koca ve Arkan, 2020; Özpulat ve Kabasakal, 2018; Uğur ve Işık, 2020) doğrultusunda hazırlanan form 14 sorudan oluşmaktadır. Form; yaş, cinsiyet, gerçek bir afet deneyimi yaşama, gerçek bir afetzedeye bakım verme, yaşadığı çevredeki afet planlarının varlığını bilme, bu afet planlarını okuma, afet yönetimi ile ilgili eğitime ihtiyaç duyma, afet risk azaltma faaliyetlerine/tatbikatlarına katılma, afetlere hazırlanma veya müdahale etmeye yardımcı olmak için gönüllü olma, bir afete hazırlanmak için bilgiye ulaşabilme, bilgi kaynağı, il afet politikası ve AFAD faaliyetlerini sorgulayan soruları içermektedir.

2.7.2. Afet Yönetimi Algısı Ölçeği: Uğur ve Işık tarafından (2020) geliştirilen ölçek 26 soru ve 5 alt boyut içermektedir. Alt boyutlar sırasıyla; "İlgili kurumların faaliyetlerine yönelik algı" (9 soru), "Bütünsel olarak afetlere hazırlık" (6 soru), "Afet sonrası bireysel hazırlık bilinci" (5 soru), "AFAD'a güven" (4 soru), "AFAD bilgisi" (2 soru) şeklindedir. Ölçekte beşli likert tipi ölçekleme kullanılmıştır. Ölçekte yer alan maddeler 1-5 arasında değer almaktadır. İfadeler için değerlendirme; (1) Kesinlikle katılmıyorum, (2) Katılmıyorum, (3) Kararsızım, (4) Katılıyorum, (5) Tamamen katılıyorum şeklinde yapılmaktadır (Uğur ve Işık 2020). Ölçekte ters madde yer almamaktadır. Ölçekten en düşük 26, en yüksek 130 puan alınabilir. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireyin afet yönetimi algısının yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Uğur ve Işık (2020) çalışmalarında toplam tüm ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.90 olup yüksek güvenilirlik olarak kabul edilmiştir. Ölçeğin "İlgili kurumların faaliyetlerine yönelik algı" alt boyut Cronbach Alpha değeri 0.90, "Bütünsel olarak afetlere hazırlık" Cronbach Alpha değeri 0.88, "Afet sonrası bireysel hazırlık bilinci" 0.71, "AFAD'a güven" 0.69, "AFAD bilgisi" 0.89 olarak bulunmuştur (Uğur ve Işık 2020). Bu çalışmada toplam tüm ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.88 olarak bulunmuştur.

2.8. Verilerin Toplanması

Veriler X Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yerleşkesinde Afet Hemşireliği dersinin yürütüldüğü sınıfta derse kayıtlı öğrencilere araştırmanın amacı açıklandıktan ve bilgilendirilmiş onamları alındıktan sonra araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Ön test son test uygulamasında "Hemşirelik öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilerek, ön test son test uygulanacağı için öğrencilerin RUMUZ yazmaları istenmiştir. Sorular arasında kendilerine zarar verebilecek soruların olmadığı ve verilerin gizli kalacağı belirtilerek ve yazılı onamları alınmıştır. İstedikleri zaman araştırmadan ayrılma hakkına sahip oldukları konusunda açıklama yapılmıştır. Formların yanıtlanması yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür. Verilerin toplanması 2 aşamadan oluşmuştur. Ön test afet hemşireliği seçmeli dersine kayıtlı öğrencilere ilk dersin başında uygulanmıştır. Son test 14 hafta sonunda anketler uygulanarak yapılmıştır.

2.9. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri SPSS 24,0 istatistik programında analiz edilmiştir, Verilerin normallik testi Shapiro-Wilk ve Çarpıklık ve Basıklık kullanılmıştır. Öğrencilerin sosyodemografik ve afet hakkında bilgi düzeylerine ilişkin veriler sayı, yüzde ve aritmetik ortalama ile incelenmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin afet yönetimi algısı ölçeği toplam ve alt boyutlarından aldıkları puanın aritmetik ortalaması hesaplanmıştır. Katılımcıların genel afet yönetimi algısına ilişkin gruplar arasındaki farklılıkları belirlemede One-Way ANOVA ve bağımsız gruplarda t testi ile değerlendirilmiştir.

2.10. Araştırmanın Sınırlılıkları: Bu çalışmanın ülkemizdeki yalnızca bir devlet üniversitesinde eğitim gören son sınıf hemşirelik öğrencileri ile yürütülmüş olması araştırmanın en önemli sınırlılığıdır.

3.BULGULAR

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalaması 21.71 ± 0.86 olup, %76.2'si kadındır. Hemşirelik öğrencilerinin %83.3'ü afet deneyimi yaşadığını, %92.9'u afetzedeye bakım vermediğini, %92.9'u afet tatbikatına katıldığını bildirmiştir. Öğrencilerin afet eğitimleri öncesi yararlandıkları afet bilgi kaynakları sırasıyla %59.5 internet, %35.7 sosyal medya, %4,8 televizyon/radyo olarak belirlenmiştir. Afet politikasını yöneten aktörler olarak %69.0 AFAD, %7.1 belediye bildirilirken hemşirelik öğrencilerinin %21.4'ü bilmiyorum yanıtı vermiştir. İzmir

ilindeki AFAD faaliyetleri sorgulandığında; tatbikat (%42.9), deprem sonrası çalışmalar (%28.6), arama-kurtarma (%21.4), bilmiyorum (%7.1) yanıtları alınmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik ve afete ilişkin özelliklerinin dağılımı (n=42)

Özellikler	n	%	
Yaş	Ortalama ± SS 21.71±0.86		
Cinsiyet	Kız	32	76.2
	Erkek	10	23.8
Afet Deneyimi Yaşama	Evet	35	83.3
	Hayır	7	16.7
Afetzedeye Bakım Verme	Evet	3	7.1
	Hayır	39	92.9
Afet Planı	Biliyorum	30	71.4
	Bilmiyorum	12	28.6
Afet Planı Okuma	Evet	21	50.0
	Hayır	21	50.0
Afet Yönetimine İlişkin Bilgilendirmelere Dikkat Etme	Evet	37	88.1
	Hayır	5	11.9
Afet Tatbikatına Katılma	Evet	39	92.9
	Hayır	3	7.1
Afet Eğitimi İhtiyacı	Evet	40	95.2
	Hayır	2	4.8
Afete Hazırlanmak için Bilgi Kaynağına Ulaşma Yolu Bilme	Evet	38	90.5
	Hayır	4	9.5
Afet Bilgi Kaynağı	Sosyal Medya	15	35.7
	İnternet	25	59.5
	Televizyon/Radyo	2	4.8
Afet Gönüllüğü Yapmış Olma	Evet	18	42.9
	Hayır	24	57.1
Afet Politikasını Yöneten Aktörler	AFAD	29	69.0
	Belediye	3	7.1
	Sivil Toplum Örgütleri	1	2.4
	Bilmiyorum	9	21.4
İlinizdeki AFAD Faaliyetleri	Tatbikat	18	42.9
	Arama-kurtarma	9	21.4
	Deprem Sonrası Çalışmalar	12	28.6
	Bilmiyorum	3	7.1
Toplam	42	100.0	

Standart Sapma, AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

Hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısı ölçeği alt boyutları ve toplam ölçek ön test ve son test puanlarının karşılaştırılması Tablo 2'de gösterilmiştir. Afet yönetimi algısı ölçeği ön test puan ortalaması 86.42 ± 7.81 , son test puan ortalaması 110.64 ± 10.33 'tür. İlgili kurumların faaliyetlerine yönelik algı alt boyutu ön test puan ortalaması 30.54 ± 3.97 , son test puan ortalaması 39.61 ± 6.63 'tür. Bütünsel olarak afetlere hazırlık alt boyutu ön test puan ortalaması 17.11 ± 3.74 ,

son test puan ortalaması 24.30 ± 2.96 'dır. Afet sonrası bireysel afet bilinci alt boyutu ön test puan ortalaması 17.26 ± 2.24 , son test puan ortalaması 20.78 ± 2.13 'tür. AFAD'a güven alt boyutu ön test puan ortalaması 14.42 ± 2.29 , son test puan ortalaması 17.21 ± 1.84 'tür. AFAD bilgisi alt boyutu ön test puan ortalaması 7.07 ± 1.42 , son test puan ortalaması 8.71 ± 0.89 'dur (Tablo 3).

Tablo 3. Hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısı ölçeği puan ortalamaları

Ölçek Alt Boyutları		Ortalama±SS	Minimum-Maksimum
İlgili Kurumların Faaliyetlerine Yönelik Algı Alt Boyutu	Ön test	30.54 ± 3.97	19-37
	Son test	39.61 ± 6.63	31-74
Bütünsel Olarak Afetlere Hazırlık Alt Boyutu	Ön test	17.11 ± 3.74	6-22
	Son test	24.30 ± 2.96	18-30
Afet Sonrası Bireysel Afet Bilinci Alt Boyutu	Ön test	17.26 ± 2.24	11-23
	Son test	20.78 ± 2.13	17-25
AFAD'a Güven Alt Boyutu	Ön test	14.42 ± 2.29	8-20
	Son test	17.21 ± 1.84	14-20
AFAD Bilgisi Alt Boyutu	Ön test	7.07 ± 1.42	4-10
	Son test	8.71 ± 0.89	8-10
Afet Yönetimi Algısı Ölçeği Toplam Puan	Ön test	86.42 ± 7.81	67-98
	Son test	110.64 ± 10.33	97-142

SS: Standart Sapma HAP: Hastane Afet Planı, AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

Hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısını etkileyen faktörlerin dağılımı Tablo 4'te gösterilmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısı ile afet yönetimine ilişkin bilgilendirmelere dikkat etme ($t=3.803$; $p<0.05$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 4. Hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algılarını etkileyen faktörlerin dağılımı

Özellikler		Afet Yönetimi Algısı Puan Ort±SS	Test	p
Cinsiyet	Kız	86.12±7.93	t=-0.446	0.658
	Erkek	87.40±7.76		
Afet Deneyimi Yaşama	Evet	86.31±8.46	t=-0.209	0.835
	Hayır	87.00±3.36		
Afetzedeye Bakım Verme	Evet	91.33±4.72	t=1.131	0.265
	Hayır	86.05±7.92		
Afet Planı Varlığı	Evet	87.43±8.09	t=1.329	0.191
	Bilmiyorum	83.91±6.74		
Afet Planı Okuma	Evet	88.09±7.74	t=1.397	0.170
	Hayır	84.76±7.71		
Afet Yönetimine İlişkin Bilgilendirmelere Dikkat Etme	Evet	87.89±6.06	t=3.803	0.000*
	Hayır	75.60±11.34		
Afet Tatbikatına Katılma	Evet	86.46±7.79	t=0.97	0.923
	Hayır	86.00±9.84		
Afet Eğitimi İhtiyacı	Evet	86.42±7.97	t=-0.013	0.990
	Hayır	86.50±4.94		
Afete Hazırlanmak için Bilgi Kaynağına Ulaşma Yolunu Bilme	Evet	86.57±7.86	t=0.380	0.706
	Hayır	85.00±8.32		
Afet Bilgi Kaynağı	Sosyal Medya	86.06±7.09	F=0.101	0.905
	İnternet	86.80±8.48		
	Televizyon/Radyo	84.50±7.77		
Afet Gönüllüğü Yapmış Olma	Evet	86.33±9.17	t=-0.068	0.946
	Hayır	86.50±6.83		
Afet Politikasını Yöneten Aktörler	AFAD	86.34±7.63	F=1.068	0.374
	Belediye	89.33±4.92		
	Sivil Toplum Örgütleri	84.44±8.88		
İlinizdeki AFAD Faaliyetleri	Tatbikat	87.94±5.91	F=3.035	0.041
	Arama-kurtarma	85.00±8.63		
	Deprem Sonrası Çalışmalar	88.08±7.99		
	Bilmiyorum	75.00±8.00		

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma; F: OnewayAnova.t: Bağımsız örneklem t testi; * $p<0.05$

4. TARTIŞMA

Afetlerde sağlık kuruluşlarının önemi büyüktür. Hemşireler afetten etkilenen kişiler ile ilk etkileşime giren sağlık profesyonelidir (Erkin vd., 2023). Bu etkileşimin başarısı, hemşirenin afet yönetim bilgisi ve becerisinden etkilenen bir sürecin sonucuna bağlıdır (Kalanlar ve Kubilay, 2015). Afet hemşireliğinin amacı, afet durumunda hastaların bakım ihtiyaçlarını değerlendirebilecek, mevcut kaynakları diğer profesyonellerle iş birliği içinde kullanacak, afet öncesinde, sırasında ve sonrasında hemşirelik faaliyetlerini yürütecek yetkinlikte hemşirelik bilgi ve becerisine sahip hemşireler yetiştirebilmektir (Wang vd., 2020). Kriz zamanlarında, hemşirelik öğrencileri sağlık sistemi kapasitesini artırabilecek ve nüfusun sağlık sonuçlarını iyileştirebilecek, kullanılmayan bir işgücü sunar (Ranse vd., 2022; Veenema, 2019). Başka çalışmalar incelendiğinde hemşirelerin afet ve afet yönetimi konularında yetersiz bilgiye sahip olduğunu ve hemşirelerin büyük bir kısmının da afet durumlarına hazırlıklarının tam olmadığı görülmektedir. (Abd vd., 2011; Al Khalailah, 2012). Bu nedenle hemşirelik eğitiminin hemşirelik öğrencilerini afetlere yeterli düzeyde hazır olmaya ve müdahale etmeye hazırlayabilmesi, afet yönetimine ilişkin içeriklerin müfredata entegre edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır (Pourvakhshoori vd., 2017; Huh ve Kang, 2019; Erkin vd., 2023). Bu çalışmada lisans programında sunulan afet hemşireliği dersine entegre edilen Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı afet eğitimlerinin hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısına etkisi incelenmiştir.

Bu çalışmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalaması 21.71 ± 0.86 olup, yarısından fazlası kadındır. Erkin ve ark. (2023) afet hemşireliği dersinin etkisini inceledikleri çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalaması 21.60 ± 0.82 bulunurken, katılımcıların %76.7'si kadındır. Keskin ve Alan'ın (2023) ülkemizde iki farklı ildeki hemşirelik fakültesi öğrencilerinin afete müdahale durumlarını incelediği çalışmada da hemşirelik öğrencilerinin %66.1'i kadındır. Bu çalışmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin profili literatürle benzer bulunmuştur. Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin beş katılımcıdan dördü afet deneyimi yaşadığını bildirmiştir. Keskin ve Alan'ın (2023) yaptıkları çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %63'ünün, Avcı ve ark.'nın (2020) yaptığı çalışmada %73.1'inin afet deneyimi yaşamadığı gösterilmiştir. Erkin ve ark.'nın (2023) yaptığı çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %55.8'i, Koca ve Arkan (2020), çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin %29.9'unun gerçek bir afet deneyimi yaşadığını bildirmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin afet deneyimleri konusunda literatürde farklılık gösteren sonuçlara ulaşılmış olması katılımcıların ülkemizin farklı coğrafi bölgelerinde yaşıyor olmaları ile açıklanabilir.

Afetler, insanlar üzerinde olumsuz etkiler yaratan travmatik olaylardır. Özellikle hemşireler afet bölgesinde bulunarak veya sonrasında yardım sağlayarak travmatik deneyimler yaşayabileceği için, kendi korkularıyla başa çıkabilme ve sakin kalarak hizmet sunabilme becerisi son derece önem taşımaktadır (Altıntaş ve Eryılmaz, 2013). Eğitimsiz personel; düzgün hazırlanmış afet planı, iyi planlama, uygun ve yeterli araç gereç varlığında bile verimsiz çalışabilmektedir (Altıntaş, 2005). Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) (2013), afet ve acil durumlarda görev alacak bakanlık, kurum ve kuruluşlar ile yapılan değerlendirmeler sonucunda AFAD (2013) tarafından hazırlanmıştır. TAMP, kurum ve kuruluşlara ait (Sağlık Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu vb.) ait rolleri ve sorumlulukları tanımlayarak afet öncesi, sırasında ve sonrasındaki müdahale planlamasının temel prensiplerini belirler (AFAD, 2013). Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin dörtte üçüne yakını yaşadığı çevrede afet planının varlığını bilmediğini, yarısı ise afet planını okumadığını ifade etmiştir. Koca ve Arkan'ın (2020) çalışmasında katılımcıların %76.9'unun yaşadığı çevrenin afet planı varlığını bilmediği, %93.5'inin afet planını okumadığı bildirilmiştir (Koca ve Arkan, 2020). Ülkemizde yürütülen başka bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %72.1'i buldukları çevrenin okul, yurt, vb. bir afet planı varlığını bilmediğini, %90.7'si ise afet planını okumadığını ifade etmiştir (Erkin vd., 2023). Keskin ve Alan (2023) çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin %71.1'inin okullarında afet planı olup olmadığından habersiz oldukları gösterilmiştir. Çalışma bulgularımız literatürle benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada afet hemşireliği dersinin başında

hemşirelik öğrencilerinin yaşam ve çalışma/uygulama alanlarında (hastane) afet planı olup olmadığına yönelik bilgilerinin yetersiz olması dikkati çekmiştir. Türkiye Afet Müdahale Planı, Hastane ve Okul Afet Planları, afet hazırlığı aşamasında kritik öneme sahiptir. Geleceğin sağlık çalışanlarının bu planlar hakkında bilgi sahibi olmaları, afet müdahalesini daha etkili bir şekilde gerçekleştirmeleri için esastır. Afet eğitiminde okul-hastane afet planlarının kullanılması, düzenli tatbikatlar yapılması, afet anında ortaya çıkabilecek sorunların azaltılmasına yardımcı olabilir.

Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin afet konusundaki ilk üç bilgi kaynağı sırasıyla, internet, sosyal medya, TV/radyo olarak saptanmıştır. Avcı ve ark. (2020), hemşirelik öğrencilerinin %66.4'ünün afet bilgisini internetten ve %64,9'unun televizyondan aldığını belirtmiştir. Erkin ve ark. nın (2023) yaptığı çalışmada hemşirelik öğrencilerinin afet öncesi, sırası ve sonrasında ilk üç bilgi kaynağı sırasıyla; internet, sosyal medya, televizyon/radyo olarak saptanmıştır. Ogunleye'nin (2019) çalışmasında da öğrencilerin bilgi kaynakları benzerlik göstermektedir (Ogunleye ve Olusola, 2019). Bu çalışmanın bulguları literatür ile paralel görülmektedir. Bu sonuçlar, gençler arasında internet kullanımının popülerliğini ve bilgi arayışlarında internetin öncelikli bir kaynak olarak kullanıldığını göstermektedir. Hemşireler, afetlerde sağlık bakımının sağlanmasında ve sağlık bakım hizmetlerinde çok önemli ve vazgeçilmez bir gücü temsil etmektedir (Koca ve Arkan, 2020; Özpulat ve Kabasakal, 2018; Erkin vd., 2023). Literatürde hemşirelerin afet yönetiminde bilgilerinin yeterli olmadığı, eğitimin afet olaylarına cevaba olan yeterliliği artıracağı belirtilmesine karşın, lisans eğitiminde afet hemşireliği eğitiminin yer almasının sonuçlarına ilişkin çalışmaların henüz istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir (Koca ve Arkan, 2020; Özpulat ve Kabasakal, 2018; Erkin vd., 2023). Türkiye'deki lisans programlarının müfredatları incelenerek yapılmış bir çalışmada, hemşirelik lisans programlarının yaklaşık üçte birinde (%32,2) afet ile ilgili bir ders olduğu ve bu derslerin haftada 2 saat, 2 AKTS, teorik ve seçmeli dersler şeklinde verildiği saptanmıştır (Yorulmaz ve Karadeniz, 2022). Bu çalışmada afet hemşireliği dersinin başında hemşirelik öğrencilerinin neredeyse tamamına yakını afet eğitiminin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Hisar ve Yurdakul (2015) çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin %78.9'unun afet ve acil durumlara yönelik eğitim almadığını bildirmiştir. Başka bir çalışmada afet eğitim ihtiyaçları sorgulandığında; hemşirelik öğrencilerinin %83.2'si ilkyardım, % 72.1'si temel yaşam, %69'u sahada triaj konularında eğitime ihtiyaç duyduklarını bildirmişlerdir (Keskin ve Alan, 2023). Benzer şekilde başka bir çalışmada da hemşirelik öğrencilerinin afetlerde triyaj, dekontaminasyon, sahra hastaneleri, afetlerde ihtiyaç duyulan tıbbi malzemelere ilişkin yetersiz bilgiye sahip oldukları gösterilmiştir (Hisar ve Yurdakul, 2015). Hemşirelik lisans öğrencilerinin aldıkları afet eğitimi, uzmanlaşmış afet hemşirelerinin eğitiminden farklılık gösterebilir; fakat her ikisinin de afet müdahalesi için gereken yetkinliklere sahip olmaları önemlidir (Adams vd., 2015). Bu nedenle afet hemşireliği, afet planları, afet triajı, tatbikatları içeren afet hemşireliği dersinin ve AFAD destekli eğitimlerinin lisans hemşirelik müfredatına eklenmesi önerilmektedir.

Ülkemizde afet yönetiminde yetki kargaşasını önleyerek etkin ve koordineli bir yapı düzenlemek amacıyla 2009 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuştur (T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2014). Afet yönetimi sadece sağlık hizmetlerinin uygulanması değil aynı zamanda binaların çökmesi, yangınların kontrol altına alınması, halkla ve yönetimlerle iletişimin düzenlenmesi, risk planlarının oluşturulması, riskli alanlardan kişilerin tahliyesi gibi birçok mesleki alanın da içinde olduğu bileşenlerden oluşmaktadır (Kalanlar ve Kubilay, 2015; Uğur ve Işık, 2020). Bu çalışmada afet politikasını yöneten aktörler sorgulandığında, hemşirelik öğrencilerinin yarısından fazlası AFAD yanıtını vermiştir. Avcı ve ark.'nın (2020) yaptıkları çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %79.9'u, afet olduğunda olay yerine müdahale etmesi gereken ekibin AFAD olduğunu ifade etmiştir. Uğur ve Işık (2020) çalışmasında da katılımcıların çok büyük bir bölümü afet politikasını yürüten aktörlerin başında AFAD, valilik ve belediyenin geldiğini belirtmişlerdir. Bu çalışmada AFAD faaliyetleri sorgulandığında; ilk üç sırada tatbikat, deprem sonrası çalışmalar, arama-kurtarma yanıtları alınırken, "bilmiyorum" (%7.1) yanıt verenlerin az olması sevindiricidir. Van-Bitlis illerinde yaşayan toplumda 2020 yılında yürütülen

bir çalışmada toplumun %47.5'i AFAD'ın ildeki faaliyetlerini "görmedim" yanıtı vermiştir (Uğur ve Işık, 2020).

Bu çalışmada katılımcıların AFAD faaliyetlerini daha yüksek oranlarda bilmesi, son yıllarda yaşanan afetlerde AFAD'ın medya ve sosyal medyada daha görünür çalışmalarının bir etkisiyle açıklanabilir. Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısı ölçeğinin alt boyutları olan "İlgili kurumların faaliyetlerine yönelik algı", "Bütünsel olarak afetlere hazırlık", "Afet sonrası bireysel afet bilinci", "AFAD'a güven", "AFAD bilgisi" alt boyutlarından aldıkları son test puanları ön test puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Bu çalışmada, afet hemşireliği dersine entegre edilen AFAD afet eğitimlerinin, hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısını olumlu yönde geliştirdiği kanıtlanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin AFAD eğitimlerinin etkisiyle, AFAD kurumuna olan güvenlerinin yükseldiği, muhtemel bir afet durumunda toplanma alanları ve kullanılacak diğer yollar, bölgenin imar planının afet riskleri göz önüne alınarak dizayn edilmesi çalışmaları, afet veya acil duruma karşı yapılan hazırlık düzenlemeleri konusunda yeterli düzeyde bilgiye sahip oldukları görülmüştür.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı afet eğitimlerinin etkisiyle hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısı olumlu yönde değişim göstermiştir. Bu sonuçlar ile belirlenen hipotez "*Hemşirelik öğrencilerinin son testte afet yönetimi algısı ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanlarla ön test puanları arasında fark vardır*" kabul edilmiştir.

Afet yönetimi algısı ölçeğinin "İlgili kurumların faaliyetlerine yönelik algı", "Bütünsel olarak afetlere hazırlık", "Afet sonrası bireysel afet bilinci", "AFAD'a güven", "AFAD bilgisi" alt boyutlarının tamamın son test puanları ön test puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Bu durum afet eğitimlerinin hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algısını olumlu yönde geliştirdiğini kanıtlamıştır.

Öğrencilerin afet eğitimleri öncesi afet konusunda yararlandıkları ilk üç bilgi kaynağı internet, sosyal medya ve televizyon/radyo olarak dağılım göstermiştir.

Bu sonuçlara yönelik öneriler şunlardır:

- Hemşirelik öğrencilerinin afet yönetimi algılarının geliştirilmesi için hemşirelik lisans eğitiminde afet hemşireliği dersinin hemşirelik müfredatına ulusal düzeyde entegre edilerek afet hemşireliği ders içeriği geçerli ve güvenilir düzeyde sunulması,
- Hemşirelik programlarına yaygın entegrasyon ve afet yönetimi algısı geliştirmek için diğer kamu ve özel kurumlardaki öğrencilerle afet hemşireliği dersi girişim olarak planlanması ve çalışmanın daha geniş örneklerde tekrarlanması,
- Hemşirelik bölümü örnek alınarak, tüm lisans öğrencilerinde meslek alanlarının ilgisi öne çıkarılarak (mühendislik, tıp, çevre ve şehircilik gibi) afet yönetimi eğitimlerinin verilmesi toplumsal hazırlık çözümü olarak planlanması,
- Bu çalışma sonuçlarından hareketle farklı örneklem gruplarında, ülkenin farklı coğrafi bölgelerinde kalitatif, randomize kontrollü çalışmalar yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Abd, H., Adam, S., Mohamed, G. (2011). Awareness of hospital internal disaster management plan among health team members in a university hospital. *Life Science Journal*, 8(2), 42-52.
- Adams, L. M., Canclini, S. B., Frable, P. J. (2015). "Skip the infection, get the injection": A case study in emergency preparedness education. *Nurse Education in Practice*, 15(1), 58-62. <http://dx.doi.org/10.1016/j.nepr.2013.12.004>
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2013). Türkiye Afet Müdahale Planı. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2419/files/afet_mud_pl_resmig_20122013.pdf
- Al Khalaileh, M. A., Bond, E., Alasad, J. A. (2012). Jordanian nurses' perceptions of their preparedness for disaster management. *International emergency nursing*, 20(1), 14-23. doi: 10.1016/j.ienj.2011.01.001.
- Altıntaş, K. H. (ed.), Eryılmaz, M. (2013). *Kitlesel travmalarda olay yeri organizasyonları. Acil ve Afet Durumlarında Sağlık Yönetimi*, 1. Baskı. Ankara, ISBN: 978-975-491-360-6, ss 59-66.
- Altıntaş, K. H. (2005). Afet tıbbında öğretim ve eğitim. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 36, 139-146.
- Avcı, S., Kaplan, B., Ortabağ, T. (2020). Hemşirelik bölümündeki öğrencilerin afet konusundaki bilgi ve bilinç düzeyleri. *Resilience*, 4(1), 89-101. doi: 10.32569/resilience.619897
- Aykan, E. B., Fidancı, B. E., Yıldız, D. (2022). Assessment of nurses' preparedness for disasters. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 68, 102721. doi:10.1016/j.ijdr.2021.102721
- Chapman, K., Arbon, P. (2008). Are nurses ready?: Disaster preparedness in the acute setting. *Australasian Emergency Nursing Journal*, 11(3), 135-144. <https://doi.org/10.1016/j.aenj.2008.04.002>
- Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED). (2020). The International Disasters Database. <https://www.cred.be/>
- Disaster Terminology. (2005). *Prehospital and Disaster Medicine*. Wisconsin, Wisconsin University
- Erdoğan, Ö. (2018). Afet Hemşireliği Eğitimi. İçinde: Öztekin SD (ed) *Afet Hemşireliği*, Ankara, Türkiye Klinikleri, 115-20.
- Erkin, Ö., Konakçı, G., Arkan Üner, G. (2023). The effect of disaster nursing course on nursing students' perceptions of disaster awareness, preparedness, and response self-efficacy. *Afet ve Risk Dergisi*. <https://doi.org/10.35341/afet.1240283>
- Hisar, K. M., Yurdakul, A. (2015). Bir üniversitenin hemşirelik öğrencilerinin afetlerde sağlık hizmetleri ile ilgili bilgilerinin değerlendirilmesi. *MAKÜ Sag. Bil. Enst. Derg*, 3(2), 54-65.
- Huh, S. S., Kang, H. Y. (2019). Effects of an educational program on disaster nursing competency. *Public health nursing*, 36(1), 28-35. doi: 10.1111/phn.12557
- Inal, E., Dogan, N. (2018). Improvement of General Disaster Preparedness Belief Scale based on Health Belief Model. *Prehospital and Disaster Medicine*, 33(6), 627-636. <https://doi.org/10.1017/S1049023X18001012>
- Kadioğlu, M. (2008). Modern, Bütünleşik Afet Yönetiminin Temel İlkeleri. Kadioğlu M, Özdamar E (ed) *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*, Ankara, JICA Türkiye Ofisi Yayınları, 2, 1-34.
- Kadioğlu, M. (2017). *Afet Yönetimi: Beklenmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek*, Marmara Belediyeler Birliği Yayınları, İstanbul

Kalanlar, B. (2018). Effects of disaster nursing education on nursing students' knowledge and preparedness for disasters. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 28, 475-480. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2017.12.008>

Kalanlar, B., Kubilay, G. (2015). Afet hemşireliği eğitimi ve afet öncesinde afet hemşiresinin görevleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(2), 77-85.

Kaya, E. (2020) Medikal kurtarma ekibi üyelerinin acil durum / afetlere yönelik bireysel hazırlıkları ve afet sonrası iş sürekliliği değerlendirmesi: İstanbul Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi örneği. Yüksek Lisans Tezi, Bezmialem Vakıf Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Keskin, A. Y., Alan, H. (2023). Hemşirelik lisans öğrencilerinin afete müdahale öz yeterliliğinin değerlendirilmesi. *Etkili Hemşirelik Dergisi*, 16(3), 329-339. doi: 10.46483/jnef.1327474

Koca, B., Arkan, G. (2020). The effect of the disaster management training program among nursing students. *Public health nursing*, 37(5), 769-777. doi: 10.1111/phn.12760

Littleton-Kearney, M. T., Slepski, L. A. (2008). Directions for disaster nursing education in the United States. *Critical care nursing clinics of North America*, 20(1), 103-109. doi: 10.1016/j.ccell.2007.10.008

Ogunleye, O. I., Olusola, J. A. (2019). Evaluating disaster preparedness among university learners: a study of Ekiti State University, Ado-Ekiti, Nigeria. *World Journal of Innovative Research*, 6(2), 83-88.

Oral, V., Cengiz, E. (2021). Afet hazırlık davranışlarına etki eden faktörlerin incelenmesi: bir yapısal eşitlik modellemesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 12(3), 1252-1269.

Özmen, B., Özden, T. (2013). Türkiye'nin afet yönetim sistemine ilişkin eleştirel bir değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 49, 1-28.

Özpulat, F., Kabasakal, E. (2018). Knowledge levels of nursing students on disaster nursing and their state of disaster preparedness. *International Journal of Medical Research Health Sciences*, 7(8), 165-174.

Pourvakhshoori, S., Khankeh, H. R., Mohammadi, F. (2017). Emergency and disaster preparedness in nurses: a concept analysis. *Journal of Holistic Nursing And Midwifery*, 27(1), 35-43. doi: 10.18869/acadpub.hnmj.27.1.35

Rañeses, M. K., Chang-Richards, A., Richards, J., Bubb, J. (2018). Measuring the level of disaster preparedness in Auckland. *Procedia engineering*, 212, 419-426. <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2018.01.054>

Ranse, J., Ituma, O. W., Bail, K., Hutton, A. (2022). Disaster education in undergraduate nursing curriculum: A Delphi study to prioritise content for nursing students. *Collegian*, 29(5), 590-597. <https://doi.org/10.1016/j.colegn.2022.02.001>

Sattar, S. A. L. A., Zahra, N. A. I., Mohamed, W. M. (2018). The effect of an educational intervention about disaster preparedness on knowledge and attitudes of technical nursing institute intern-nurse students. *American Journal of Nursing*, 7(6), 287-295.

Schmidt, C. K., Davis, J. M., Sanders, J. L., Chapman, L. A., Cisco, M. C., Hady, A. R. (2011). Exploring nursing students' level of preparedness for disaster response. *Nursing education perspectives*, 32(6), 380-383. doi: 10.5480/1536-5026-32.6.380

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2014). Türkiye Afet Farkındalığı ve Afetlere Hazırlık Araştırması. <https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/3923/xfiles/turkiye-afet-farkindaligi-ve-afetlere-hazirlik-arastirmasi-2014-edited.pdf> (Son Erişim: 25.11.2023)

T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2020). <https://www.afad.gov.tr/2021-afet-egitim-yili-kapsaminda-ulasilan-kisi-sayisi-10-milyonu-asti---basin-bulteni-17052021> (Son Erişim: 25.11.2023)

T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2022). <https://www.afad.gov.tr/2022-afet-tatbikat-yili-kapsaminda-istanbul-tatbikati-basin-duyurusu-19052022> (Son Erişim: 25.11.2023)

The European Commision. (2021). INFORM Risk Index. <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/inform-index/INFORM-Risk> (Son Erişim: 25.11.2023)

Uğur, A., Işık, M. (2020). Türkiye'nin afetlere hazırlık politikalarının toplum algısı üzerinden karşılaştırmalı analizi: Van-Bitlis illeri örneği. Doğal Afetler ve Çevre Dergisi, 6(1), 98-118. <https://doi.org/10.21324/dacd.542528>

Veenema, T. G., Griffin, A., Gable, A. R. vd. (2016). Nurses as leaders in disaster preparedness and response— a call to action. *Journal of Nursing Scholarship*, 48(2), 187-200. doi: 10.1111/jnu.12198

Veenema, T. G., Rains, A.B., Casey-Lockyer, M. vd. (2015). Quality of healthcare services provided in disaster shelters: An integrative literature review. *International emergency nursing*, 23(3), 225-231. doi: 10.1016/j.ienj.2015.01.004

Veenema, T. G. (2019). Disaster nursing and emergency preparedness. In: Veenema T (ed) 4th ed, Springer Publishing Company, New York, USA

Veenema, T. G. (ed). (2018). *Disaster nursing and emergency preparedness*, Springer Publishing Company

Wang, J., Li, C., Zou, S., Chen, H., Xiang, J., Hu, Y., Huang, H., Tan, Y. (2020). Psychometric valuation of undergraduate student nurses' learning perceived needs in disaster nursing: Two cross-sectional studies. *Nurse Education Today*, 84,104208. doi: 10.1016/j.nedt.2019.104208

Wenji, Z., Turale, S., Stone, T. E., Petrini, M. A. (2015). Chinese nurses' relief experiences following two earthquakes: implications for disaster education and policy development. *Nurse education in practice*, 15(1), 75-81. doi: 10.1016/j.nepr.2014.06.011

World Health Organisation (WHO). (2017). In: J. Buchan, I. Dhillon, J. Campbell (Eds) *Health Employment and Economic Growth: an Evidence Base*, Geneva

Xia, S. S., Yang, B. X., Chen, X. L., Petrini, M. A., Schory, S. A., Liu, Q. (2016). Application and effects of a disaster nursing simulation training for Chinese undergraduates. *Journal of Nursing Education and Practice*, 6 (10), 8-15. <https://doi.org/10.5430/jnep.v6n10p8>

Yan, Y. E., Turale, S., Stone, T., Petrini, M. (2015). Disaster nursing skills, knowledge and attitudes required in earthquake relief: Implications for nursing education. *International nursing review*, 62(3), 351-359. doi: 10.1111/inr.12175

Yorulmaz, D. S., Karadeniz, H. (2022). Evaluation of the contents of the disaster training courses given in nursing undergraduate programs in Turkey. *J Educ Res Nurs*, 19(1), 1-6. doi: 10.5152/jern.2022.36604